

Historische Kring Losser

Oet Dorp.....en Marke

Frans TWEEWIELERS
Rödel en Zn.

Gronausestraat 32-34
7581 CG LOSSER

Telefoon: 053-5382122 www.rodeltweewielers.nl

VRIENDEN LOTERIJ

SPEEL MEE MET DE
HISTORISCHE KRING
LOSSER

Speelt u al mee en wilt u ons steunen, bel dan 088 - 020 1020 en geef de Betsi-code 22090 door.

Eten in 2 landen

Je vork in Nederland vasthouden, maar je mes in Duitsland?
Onze gezellige eetgelegenheden staan als een van de weinigen,
zo niet als enige ter wereld, midden op een landsgrens.

Rick's Vis & Vlees
Hoofdstraat 310
7586 AC Overdinkel
(grensovergang Overdinkel/Gronau)
telefoon 053-2315399

bruna

altijd actueel!

ALTIJD EEN PASSEND KADO; UW ADRES VOOR:

Boeken, tijdschriften, loterijen, sigaretten, wenskaarten en beltegoed
Diverse kadobonnen: VVV Irischeques - boekenbonnen - bioscoopbonnen

postkantoor - ING servicepunt

Primaera

Dat is makkelijk scoren

- Sigaretten
- Sigaren
- Shag
- Rokensnodigheden
- Tijdschriften
- Kranten
- Wenskaarten
- Postzegels
- Staatsloten
- Lotto/Toto/Krasloten
- Foto'service
- Beltegoed
- Snoop
- (Voetbal)tickets voor o.a. FC Twente

...even naar Primaera

Primaera Marcel
B. Leurinkstraat 5
7581 AR Losser
Tel: 053-5387251

Ook voor Kantoorartikelen en Pasfoto's...!!

DRANKENSPECIALIST

t Raedthuys

-SINDS 1968-

St. Maartenstraat 59
7581 AK Losser
Tel. 053 - 538 65 83

DE SCHAT
KAMER VAN
TWENTE
GEMEENTE LOSSER

Historische Kring Losser (HKL)

De Historische Kring Losser zet zich sinds de oprichting in 1969 in voor het behoud van het cultuur-historische erfgoed van de gemeente Losser (vooral van de dorpen Losser, Overdinkel en Glane), het vastleggen van informatie in publicaties en andere (audiovisuele) media en het organiseren van lezingen en exposities. Hierdoor blijft de kennis van het verleden actueel en wordt die toegankelijk gemaakt voor een breed publiek.

**Bezoekadres: 't Lossers hoes,
Raadhuisplein 1, Losser
(zaal 1.25)**

**(Op maandag, dinsdag en woensdag van
09.00 tot 12.00 uur, op woensdag ook van
13.30 tot 16.30 uur en op afspraak).**

Correspondentieadres:

Veldkamp 54, 7586 GB Overdinkel

E-mail:

secretaris@historischekringlosser.nl

Website: historischekringlosser.nl

(Hier kunt u zich ook aanmelden als lid)

Bankrekening t.n.v. Historische Kring Losser

**IBAN: NL 35 RABO 0337 3080
98**

BIC: RABONL2U

De **jaarcontributie** bedraagt

€ 18,50

(bij postverzending € 22,50).

Opzeggen lidmaatschap

**Opzegging s.v.p. alleen schriftelijk of
pere-mail bij de secretaris van de HKL.**

Opzeggingen gedurende het jaar gaan

Bestuur:

Voorzitter (vacant)

Dick Grovenstein, Secretaris

06 1515 3058

Frank Hengelman, Penningmeester

06 37239853

Andries Kuperus

053 538 3196

Dirk Tuin

06 22374233

Redactie van Oet Dorp en Marke:

Dirk Tuin

06 22374233

Andries Kuperus

053 5383196

Thea Evers

053 5382613

Georg van Slageren

06 11367831

Will Kuipers (Vormgeving)

06 53193363

Redactieadres:

redactieodenm@historischekringlosser.nl

in m.i.v. het volgende kalenderjaar.

Omslagfoto:

De door Hugo Sterkenburg vervaardigde en ook door de HKL verkochte miniaturen van de oude Martinustoren vinden hun weg door de hele wereld. Erica Rankin die woont in Cranbourne (Australië) bestelde ook een exemplaar en schreef ons al in augustus vorig jaar dat zij ernaar uitkeek om de toren in haar Christmas Village te plaatsen. Een en ander ter herinnering aan haar vader [Gerhardus Lienesch](#) (geb. in 1933; overl. In 1999) die in 1956 vanuit Losser naar Australië emigreerde. Het is inmiddels Kerstmis geweest en Erica stuurde ons onlangs deze bijzondere foto.

De familie Lienesch woonde aan de Zwaferinksweg 1 in Losser. Lees meer over deze Losserse familie in Australië op pagina 35.

ISSN:2666-4895 (Online versie)

Verschijnt vier keer per jaar. Laat dit blad ook eens lezen aan iemand die nog geen lid is, misschien raakt die ook geïnteresseerd. Overname (geheel of gedeeltelijk) van artikelen is toegestaan onder uitdrukkelijke voorwaarde van bronvermelding.

Fotoverantwoording:

Tenzij anders vermeld zijn de foto's afkomstig uit het archief van de HKL.

Nieuwere foto's, tenzij anders vermeld, zijn gemaakt door Andries Kuperus of Will Kuipers.

In dit nummer:

- 1** Historische Kring Losser (HKL)
Alle informatie
- 3** Van het Bestuur
Met o.a. info jaarlijks uitstapje
- 5** Schenkingen
- 7** Vriendenloterij
De HKL doet mee!! Alle informatie
- 9** Verhalen uit de oorlog
Een spannend, waar gebeurd verhaal Gerard Snippert (jr.)
- 18** Zwerftocht door een smokkelparadijs, aan zijn berm wordt Overdinkel rijk
Artikel uit Trouw 1946
- 27** Kinderen uit de pastorie in Losser (2)
Georg van Slageren
- 32** De verhalen van mijn vader (en van mijzelf)
André van Aarsen
- 35** Losser in Australië
Erica Rankin - Lienesch vertelt
- 36** Losser in Vroeger Tijden en Nu

Heeft u vragen en/of opmerkingen over de inhoud van deze uitgave, dan kunt u uw reactie sturen naar redactieodenm@historischekringlosser.nl

Van het Bestuur

Historische Kring Losser heeft op 1 januari 2025 1077 leden. Nieuwe leden zijn altijd welkom. Bent u al lid, probeer dan mensen van wie u weet dat ze nog geen lid zijn en van wie u denkt dat ze interesse kunnen hebben in de historie van Losser, Overdinkel en Glane eens voor een lidmaatschap te interesseren. Zoals bekend steunt men met slechts € 18,50 per jaar het werk van de vrijwilligers. Hiervoor ontvangt men vier keer per jaar ons blad "Oet Dorp en Marke", krijgt men uitnodigingen voor het gratis bijwonen van ledenavonden waarop een interessant onderwerp centraal staat en kan men tegen gereduceerd tarief deelnemen aan excursies. (Zie pagina 4.)

Nieuwe leden ontvangen als welkomstgeschenk het boek *Kroniek van Dorp en Marke Losser*. Daarnaast krijgt niet alleen het nieuwe lid maar ook degene die een nieuw lid aanbrengt, een kleine, exclusieve sleutelhanger van de Historische Kring Losser die tevens als flesopener gebruikt kan worden.

Aanmelden kan :

- per e-mail:
secretaris@historiszekringlosser.nl
- via de website: [lid worden](#)
- of door gewoon eens binnen te lopen bij 't Lossers hoes, ruimte 1.25 (eerste verdieping, rechts achterin).

Voor meer informatie: [over-ons](#)

Jaarverslag 2024

Het verslag over het voorgaande jaar is niet meer - zoals te doen gebruikelijk - in het eerste nummer van OD&M in het nieuwe jaar opgenomen. U kunt het jaarverslag bekijken op onze website onder [jaarverslag 2024](#). Daar is ook een overzicht beschikbaar voor de [eerdere jaarverslagen vanaf 2009](#).

Activiteiten.

Inmiddels hebben we in 2025 de nodige activiteiten gehad. De eerste was de nieuwjaarsvisite op 6 januari, gevolgd op 10 februari door een boeiende lezing van Paulien Rijnhout-Steggink naar aanleiding van haar boek "De kist van papa" (Zie OD&M 2024-4).

Onze kennis over het Twents hebben we kunnen ophalen op 10 maart tijdens een lezing over het dialect door Lianne Busscher. Zij is docente Nederlands en geeft cursussen Twents. Ze was taalcoach Twents bij de televisieserie "Van Jonge Leu en Oale Grond".

Verslagen van deze ledenavonden vindt u op onze website onder [nieuws](#).

Jaarlijks uitstapje.

Op **zondag 13 april** organiseren we het jaarlijks uitstapje. Dit jaar gaan we naar het **Memory Vrijheidsmuseum in Nijverdal**. We hebben hiervoor gekozen in verband met 80 jaar vrijheid.

We vertrekken om 13.45 uur. Het voorstel is om met eigen auto's te gaan. We hopen dat u zoveel mogelijk **samen** gaat reizen. Hiermee willen we voorkomen dat de kosten te hoog worden. Voorafgaand aan dit uitstapje vindt de **jaarvergadering om 13.00 uur** plaats bij Grand Café Smit aan de Brinkstraat. Wilt u mee naar het Vrijheidsmuseum in Nijverdal met een consumptie na afloop, **dan kunt u zich hiervoor aanmelden bij de penningmeester:**

f.hengelman@kpnmail.nl

Kosten voor deelname: € 17,50. Dit bedrag dient u bij aanmelding per bank over te maken onder vermelding van uw adres. Het bankrekeningnummer vindt u op pagina 1.

In dit bedrag zijn een consumptie bij zowel Grand Café Smit als in het museum én de entree van het museum inbegrepen. Museumkaart is helaas niet geldig. **Aanmelding voor Nijverdal uiterlijk 31 maart.**

80 JAAR VRIJHEID

De viering van 80 jaar vrijheid wordt in Losser op bescheiden wijze gehouden. Als HKL bieden wij voor de hoogste groep van de basisscholen de filmvoorstelling aan van de film "**Max, een band voor het leven**". Deze film gaat over een Joods jongetje dat ondergedoken heeft gezeten op een boerderij in Hertme en Saasveld. De kosten van deze voorstelling worden betaald door de gemeente Losser, waarvoor we de gemeente zeer erkentelijk zijn.

De gemeente draagt ook de kosten voor een [katern over de Tweede Wereldoorlog in de Week van Losser](#). Dit

katern is samengesteld door de redactie van ODenM en André van Aarsen. Het katern wordt geplaatst in de editie van de Week van

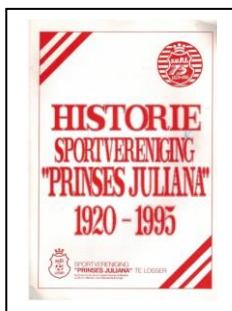
Losser van 2 april.

In samenwerking met Fundament zal André van Aarsen **op 31 maart** 's avonds in de bibliotheek een presentatie houden over de bevrijding van de gemeente Losser. U bent van harte welkom.

dering voor alle goede werken ver-
richt aan de parochianen in Glane.
Kerkcommissie Glane 29-08-1982.

✚ **Aard Mink:**

- **Digitaal Archief sportclub Prinses Juliana (PJ) 1920-1995.**

Nog steeds te koop: € 20.

✚ **Frans Maathuis:** Wij ontvingen *klassenfoto's* van de ULO en de MAVO, nu Carmel College.

Hieronder ziet u een klassenfoto, waarvan de namen niet bekend zijn. Misschien herkent u zichzelf of een klasgenoot. Voor meer klassenfoto's verwijzen wij u naar de website van HKL onder Collectie > Beeldbank. Zoek dan op ULO of MAVO.

Wilt u op deze foto of op de [foto's in de Beeldbank](#) reageren, dan kan dat door een mail te sturen t.a.v. de beheerder van de beeldbank naar:

HistorischLuisen@Carmel.nl

Speel mee ...

..... met de Vriendenloterij en steun de Historische Kring Losser.

Minimaal 40% van uw inleg komt ten goede aan onze Historische Krina.

Zel **Meer informatie vindt u op deze website:**

www.vriendenloterij.nl/over/clubs-stichtingen#meespelen

[or uw club\)](#)

+ een welkomstgeschenk
van de Historische Kring

et de Vriendenloterij

VRIENDENLOTERIJ en wilt u ons gaan steunen dan kunt u dit
J aangeven.

op met de klantenservice van de VRIENDENLOTERIJ:

Aan de telefoon vragen ze om een Beni-code, dan geeft u het nummer **22090** door.
Uw lot wordt gekoppeld aan de Historische Kring Losser en u speelt vanaf dan mee
voor ons. Natuurlijk krijgt u ook het welkomstgeschenk.

Heeft u nog vragen? Neem dan contact op met de Historische Kring Losser.

De VriendenLoterij is een Nederlandse loterij. De loterij steunt goede doelen, clubs en verenigingen die zich richten op gezondheid en welzijn van mensen

BENDY.
adviseurs en bekleders van
vloeren, wanden en ramen

T - 053 538 1598

RESTAURANT
DJK 59

RESTAURANT | FEESTEN & PARTIJEN | EVENTS
DIJK59.NL

BEELD • GELUID • WASSEN • KOELING • INBOUW - ETC.
OOK VOOR AL UW REPARATIES, SNEL EN VAKKUNDIG
ZONDER VOORRIJKOSTEN!

Tel: 053 4310022
Oudezwaalsestraat 101
7511 DZ - Enschede
info@brilmanelektro.nl
electroworld.nl

Tel: 053 5381633
Kerkstraat 18
7581 AD - Losser
losser@brilmanelektro.nl

partner of
neuronics

Mooi voor elkaar

Sfeermaker
COMPANY INTERIEURBOUW

KEUKENS | WANDKASTEN | INLOOPKASTEN | BALIES | BARREN

NIJVERHEIDSTRAAT 10A | 7581 PV LOSSER
T +31 (0)6 51 323 773 | WWW.SFEERMAKERCOMPANY.NL

PLUS
van Haaren
Overdinkel

Openingstijden: Ma-Za 8.00-20.00 Zo 10.00-18.00

Lossers Voetcomfort

Schoenreparatie
Pedicure
Podotherapie
Orthopedie
Wandelschoenen

Raadhuisstraat 20, 7581AA Losser
053 538 1290

Wij hebben altijd de koffie voor u klaar staan!

Verhalen uit de oorlog

Gerard Snippert (jr.)

.....De adem stukt in zijn keel. Hij kijkt met ingehouden adem tegen de hakken van een Duitse soldaat, die met zijn rug naar hem toe staat.....

Op een verjaardagsfeest of wanneer er teruggekeken werd op de oorlogsperiode, werd regelmatig gesproken over wat [Gerard Snippert](#), zijn vrouw Sien Snippert-Breuker en [Hans](#), een jongere broer van Gerard, in die jaren zoal hadden meegemaakt. Het leken dan altijd spannende verhalen. En dat waren het ook, hoewel de hoofdpersonen dat zelf ongetwijfeld anders ervaren zullen hebben. Het ging soms om kwesties van leven en dood. Gelukkig is het voor Gerard Snippert, zijn vrouw en jongere broer goed afgelopen.

In latere jaren werden die verhalen regelmatig opnieuw verteld. Ze schetsen een beeld van wat het betekende in door Duitsers bezet gebied te wonen. Altijd op je hoede moeten zijn en dan toch nog in heikle situaties terecht komen.

Hieronder laat ik een paar van die verhalen volgen. Eruit spreekt het gevoel van onvrijheid, machteloosheid en wantrouwen jegens anderen, maar ook de vindingrijkheid van het individu om onder deze omstandigheden een eigen leven te blijven leiden ook

al bracht dat grote risico's met zich mee. Uit de verhalen spreekt ook dat niet elke Duitse soldaat voldoet aan het negatieve beeld dat vaak aan hem kleeft.

Het is 1943. Gerard en Sien trouwen en gaan wonen aan de Goormaten-

weg 1 in Overdinkel. Gerard heeft daar het erve Rotscholte met bijbehorende agrarische grond gehuurd, eigendom van de textielfabrikant L. van Heek. De Dinkel stroomt op ca. 200 meter afstand al meanderend aan de woning voorbij en kijkend in een andere richting, is in de verte op ongeveer diezelfde afstand de Zoekerschool te zien.

Voor veel producten zoals eten en

Brood Bloem	Gort	Boter	Vleeschwaren	Suiker
Jam	Maizena	Kaas	Thee-Koffie	Zeep
Haver-mout	Vermicelli	Melk	Paul-vruchten	Diverson

Voedselbonnen

drinken was er door de toenemende

“Bloemen halen” zondag na de bruiloft, op 19 september 1943 aan de Goormatenweg. V.l.n.r. Boven: onbekend, Hendrik Arends, Job Snippert, Gerard en Sien Snippert, Hendrik Kuipers, Hans Snippert. Onderste rij: v.l.n.r. onbekend, onbekend, Marie Snippert, onbekend, Sientje Snippert.

schaarste in deze oorlogsperiode door de overheid een bonnensysteem ingevoerd. Dat systeem was er voor enkele producten overigens al voordat de oorlog begon. Om in oorlogstijd in aanmerking te kunnen komen voor bonnen was een persoonsbewijs nodig. Zo’n persoonsbewijs ontnam bijvoorbeeld onderduikers de mogelijkheid om op legale wijze aan bonnen te komen.

Ondanks die oorlogsjaren waarin veel spullen op de bon zijn, hebben Gerard en Sien aan eten en drinken geen gebrek. Al is het natuurlijk niet te vergelijken met de rijkdom en veelzijdigheid van het aanbod aan eten en drinken van dit moment.

Gerard werkte als melkventer voor de Coöperatieve Zuivelfabriek Dinkelland. Als melkventer viel er wel een liter melk te versieren, de eigen groentetuin leverde groente waarvan een deel werd ingeweekt voor de winterdag, aardappels werden zelf verbouwd en voor vlees werd een varken geslacht, werd een konijn gevangen of een kip geslacht.

Maar de beknotting op de vrijheid van meningsuiting, afgesloten worden van informatie (over de oorlog), oppassen op wat je tegen wie kon zeggen en de regels die werden opgelegd, leverden wel een gevoel van onbehagen. Zo wordt bijvoorbeeld het in bezit hebben van radio’s door de Duitsers verboden.

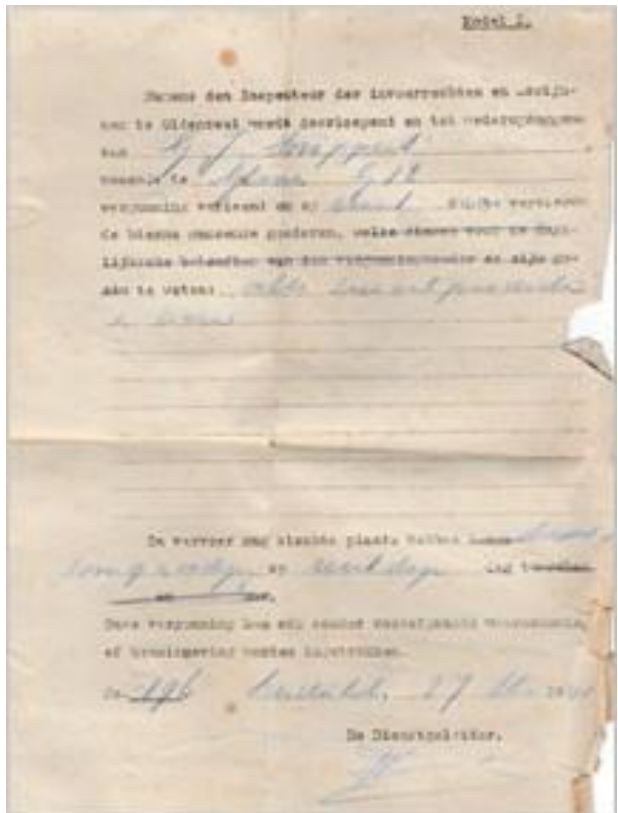
Buizen radio uit de vorige eeuw

Alle radio's moesten worden ingeleverd. Als teken van vrijwillige medewerking wordt een oude radio ingeleverd. Maar Gerard heeft een andere goed werkende radio, die hij van zijn vader heeft gekregen achtergehouden. Die radio is een flinke kast die je niet zomaar ergens snel weg kan moffelen.

Maar met die radio hebben ze toch de mogelijkheid om regelmatig stiekem naar radio Oranje te luisteren om zo iets van het verloop van de oorlog op te vangen. Tegen het einde van de oorlog zijn de Duitsers ingekwartierd in de Zoekerschool aan de Goormatenweg op enkele honderden meters van hun huis. Ze patrouilleren langs de Dinkel, lopen over hun erf, of kloppen aan en vragen naar Milch (melk) of Butter (boter). Gerard en Sien moeten erg voorzichtig zijn met het gebruik van die radio met zoveel Duitsers in de buurt. Dat ding moet na gebruik elke keer weer goed verstopt worden.

In eerste instantie wordt die radio, dicht bij de woning in een oude wasketel in een vochtig gat in een houtwal verborgen.

Maar daar wordt die radio zo vochtig dat hij voor gebruik iedere keer eerst bij het fornuis gedroogd moet worden. Al met al een zenuwslopend gedoe. Daarom wordt besloten die radio in die wasketel onder de koe in de stal in te graven. De vloer in de koeienstal is nog van aangestampte aarde. Terwijl Gerard bezig is met graven van een gat in de stal, ziet hij door de openstaande staldeur ineens een Duitse patrouille op het erf verschijnen.

Vergunning voor het vervoer van alle zuivelproducten en eieren.

Het hart bonkt in zijn keel. Verdorie, wat komen die Duitsers hier doen? Zijn ze ergens naar op zoek? Vlug staakt hij zijn werkzaamheden, loopt het erf op en sluit de staldeur achter zich. Quasi nieuwsgierig knoopt hij een praatje met ze aan. Het zijn twee aardige jongelui. Ze blijken slechts een routinerondje te maken en zijn ook helemaal niet van plan om binnen te komen. Wat een opluchting.

Dan in de tweede helft van 1944 gaat het gerucht dat Nederlanders door de Duitse bezetter opgeroepen zullen worden om te werk gesteld te gaan worden in de Duitse oorlogsindustrie. Gerard heeft als melkventer een vitaal beroep en hoeft niet te bang te zijn dat hij naar Duitsland zal moeten. Op werkdagen mag hij met zijn vergunning tussen zonsopgang en zonsondergang zuivelproducten en eieren vervoeren en verkopen. Nederlanders die voor een Duits bedrijf werkten waren in eerste instantie ook vrijgesteld. Een jongere broer van Gerard, Hans, werkte en woonde op dat moment voor een Duitse boer in Schöppingen achter Gronau. Zijn ouders wonen in Glane naast het verenigingsgebouw van de werkliedenvereniging St. Ludgerus. Zijn vader is de beheerder van dat gebouw.

De Duitsers hebben steeds meer mankracht nodig voor hun wapenindustrie. De geallieerden zijn op 6 juni 1944 geland in Normandië en rukken op. Gaandeweg verandert ook het beeld over wie nu wel of

Goormatenweg 1, woonhuis van Gerard en Sien.

niet opgeroepen zal worden om in de Duitse oorlogsindustrie te gaan werken. Augustus 1944 lijken nu ook Nederlanders die voor een Duits bedrijf werken voor tewerkstelling in de Duitse wapenindustrie in aanmerking te komen.

Hans hoort die geruchten ook. Hij is bang dat hij naar een munitiefabriek in Hanau in de buurt van Mainz moet. Is het waar? Of is het toch alleen maar een gerucht? Hij voelt er helemaal niets voor om de Duitsers te helpen in hun wapenindustrie. Hij wil niet afwachten. Hij vlucht 's nachts op een fiets van zijn werkplek bij de boer terug naar het ouderlijk huis in Glane. Geen verlichting op zijn fiets, met banden die zijn gemaakt van repen autobanden die met ijzerdraad op de velgen zijn gebonden over donkere en slechte wegen huiswaarts.

Maar die ochtend in Glane aangekomen, ziet hij tot zijn verbijstering dat het ouderlijk huis geen veilige plek meer voor hem kan zijn. Overal lopen Duitse soldaten. In het verenigingsgebouw zijn Duitsers ingekwartierd. Die dag verbergt hij zich langs

de oever van de Dinkel. Hoe nu verder ?

Gerard en Sien zijn die avond net van plan om naar bed te gaan. De gordijnen zijn net als alle andere avonden gesloten, zodat er geen licht naar buiten komt, de deuren zijn op slot en buiten is het aarde-donker. Dan wordt er op de deur geklopt. Ze kijken verschrikt op. Wie kan daar nog zo laat aankloppen? Is het een Duitse patrouille en wat is dan hun bedoeling?

Ze voelen zich niet op hun gemak. Dat hebben ze nog niet eerder meegemaakt zo laat. Dan hoort Gerard de stem van zijn broer, die vraagt om binnengelaten te worden. Eén keer binnen doet hij zijn verhaal. Nu is de woonplek van Gerard en Sien op dat moment ook niet bepaald de meest rustige en veilige schuilplek. Immers: Duitsers in de Zoekerschool en regelmatig een patrouilles over het erf. Toch hoeven ze er geen moment over na te denken om hem onderdak te verlenen. Maar daarmee is hij wel onderduiker geworden. Als hij gevonden wordt door de Duitsers zal niet alleen hij, maar zullen ook Gerard en Sien zelf gearresteerd worden. Dat risico nemen ze zonder aarzeling voor lief.

Niets in de woning mag erop duiden dat er een extra bewoner is. Eventuele bezoekers kun je van ver aan zien komen. Buren zijn er op een paar honderd meter afstand en een

Duitse patrouille komt alleen voorbij om de omgeving in de gaten te houden en komt niet in huis. Maar als er een razzia zou komen, is het huis niet veilig en in het open veld rond het huis is er dan geen ontkomen meer aan. Daarom wordt besloten om toch buitenshuis ook een schuilplaats te maken, waar Hans zich in tijden van nood moet kunnen verbergen. Midden in de moestuin op slechts enkele meters van het huis, wordt een flink gat gegraven van ongeveer 1,5 meter diep.

In dat gat kan iemand net gehurkt zitten. Maar in zo'n kleine ruimte is dat geen comfortabele houding en ook niet lang vol te houden. Daarom wordt er in dat gat een klapstoel (tuinstoeltje) gezet.

Het originele stoeltje in de schuilplaats.

Hans kan daarop plaats nemen als hij zich in dat gat moet verbergen. Gelukkig heeft hij zich maar enkele keren in die schuilplaats hoeven te verbergen.

Soms als er plotseling extra bedrijvigheid van de Duitsers bij de Zoekerschool was te bespeuren of als er een gerucht rondging van een op handen zijnde razzia verborg hij zich in die schuilplaats in de grond. Er werd dan een metalen plaat over de opening getrokken. Op die plaat was een laag zand aangebracht. Aan één kant lag er wat tuinafval op die plaat waaronder een opening zat om voldoende zuurstof toe te laten in het gat. Nadat die plaat over het gat was getrokken werd de moestuin weer keurig aangeharkt. In het voorjaar groeide er zelfs groente in het zand op die plaat.

Dan zat hij soms uren in het donker op die stoel te wachten tot hij weer bevrijd werd. De hond, die Gerard en Sien als huisdier hadden, werd dan aangeliend en moest binnenblijven om te voorkomen dat het beest de schuilplek zou verraden.

Maar soms lukte het gewoon niet meer om die schuilplaats nog te bereiken als er onraad dreigde. Dan moest hij zich noodgedwongen in huis verbergen op hoop van zegen. Dat ging op een keer bijna mis toen er bovendien ook nog net daarvoor een illegale slacht had plaatsgevonden. Enkele weken eerder was namelijk een groot deel van het vlees van een legaal geslacht varken uit de kelder gestolen waardoor ze bijna

zonder vlees zaten. Voor het slachten van een varken was in het najaar van 1944 een vergunning aangevraagd en verkregen. Een groot deel van het geslachte varken was ingeweekt en stond keurig op de schappen in de kelder opgeslagen. Maar dieven lijken op de hoogte te zijn van de vleesvoorraad in de kelder. Via een klein raam hebben ze zich van buitenaf rechtstreeks toegang tot de kelder verschaft. Alle weckflessen met vlees zijn verdwenen. Niemand heeft iets gehoord. Het gure stormachtige weer zal daar ongetwijfeld debet aan zijn geweest.

Hans sliep nota bene in de opkamer direct boven die kelder. Maar ook de hond bleek niet bepaald een waakhond. Gelukkig hebben de dieven de ingeweekte groente en de voorraad aardappels in de

kelder laten liggen. Maar de vraag was of aangifte doen tot iets zou leiden. De kans dat de gestolen waar terug zou komen werd nihil geacht ook al hadden ze wel een vermoeden wie de dieven waren. Daarentegen zou een aangifte wel extra risico's met zich meebrengen voor de onderduiker en dus ook voor zichzelf. Stel je voor dat er zo maar onverwacht iemand aan de deur staat vanwege die aangifte. Er werd besloten om geen aangifte te doen.

**Met een blik van wan-
hoop in haar ogen
zegt ze nog eens dat
ze echt niets heeft.**

Nu hadden ze nog wel een varken en ook nog wel wat extra lege weckglazen. Maar om dat varken te mogen slachten moest weer een nieuwe vergunning worden aangevraagd. Maar een vergunning aanvragen voor het slachten van nog een varken zou zeker de nodige argwaan oproepen bij de ambtenaren. Er was immers geen aangifte van diefstal gedaan.

maar is bezig met zijn melkventroute. Sien en Hans zijn alleen thuis. Ze zitten in de woonkamer aan tafel. Nu moet je weten dat die voordeur van het huis, direct uitkomt op de woonkamer. Als het wekenlang goed gaat en er eigenlijk niets gebeurt, verslapt de aandacht. Ze hebben de bezoekers niet aan zien komen. Ze zijn volledig overrompeld door het bonzen op de deur.

zoekerschool aan de Goormatenweg.

Illegaal slachten was ook een risico omdat alle dieren bij de overheid waren geregistreerd. Toch werd de stap gezet om het tweede varken dan maar illegaal te slachten. Hoe dat dan later zou moeten als daar iemand achter zou komen, was in hun ogen iets van latere zorg.

Nog voordat het illegaal geslachte varken verwerkt en ingeweekt kan worden, krijgen ze de schrik van hun leven. Het geslachte varken ligt in één van de slaapvertrekken, die nog niet als slaapkamer wordt gebruikt, onder een laken. Gerard is niet thuis

Voor de deur staan twee Duitse soldaten. Hans heeft nog de tegenwoordigheid van geest om in een flits uit het zicht te verdwijnen. De enige plek waar hij naar toe kan zonder risico om van buiten gezien te worden is strak aan de binnenkant tegen die voordeur. Wat een toestand. Een illegaal geslacht varken in een kamer die grenst aan de woonkamer, een onderduiker die in de woonkamer tegen de voordeur staat en aan de andere kant van diezelfde deur Duitse soldaten. Sien vraagt door de gesloten voordeur waar ze voor komen.

Het blijken twee soldaten te zijn die tijdens hun patrouille op zoek zijn naar boter en melk. Een van de soldaten die buiten voor de deur staat wil haar geruststellen. Hij zegt dat hij geen kwaad wil en alleen maar voor Butter of Milch komt. Sien kan natuurlijk onmogelijk de deur openen en zegt dat ze alleen thuis is en geen boter of melk heeft. De Duitser die het woord voert komt voor het raam staan en herhaalt zijn vraag. Zij staat nu in de woonkamer ook voor het raam en ze kijken elkaar aan. Op nog geen meter van haar vandaan staat Hans, onzichtbaar voor de Duitser, verstijfd tegen de voordeur. Zij zegt nogmaals dat ze geen boter of melk heeft. De Duitser hoort de angst in haar stem en ziet haar verschrikte blik. Hij denkt kennelijk dat zij erg geschrokken is van hun onverwachte bezoek. Met een blik van wanhoop in haar ogen zegt ze nog eens dat ze echt niets heeft. Vervolgens hoort ze de Duitsers die buiten staan met elkaar overleggen. Ze blijken zich aan hun woord te houden dat ze geen kwade bedoelingen hebben. Want na een tijdje vertrekken ze onverrichter zake. Binnen wordt een enorme zucht van verlichting geslaakt.

Maar het gaat wel vaker net goed. Op een middag komt Gerard thuis van zijn melkventroute. Hij heeft gezien dat er een verhoogde paraatheid bij de Duitsers rond de Zokerschool lijkt te zijn. Er lopen meerdere soldaten buiten bij de school rond en er staan enkele voertuigen die hij nog niet eerder heeft gezien.

Het is niet duidelijk wat er precies gaande is. Zijn dat voorbodes voor een razzia?

Hans besluit om in zijn schuilplaats in de moestuin te gaan zitten. De plaat is teruggeschoven over het gat. Het tuinafval is aan één kant over die plaat gegooid en de moestuin is keurig aangeharkt. De hond is aangeliënd. Nu maar afwachten wat er gebeurt.

Hans zit al een geruime tijd in zijn schuilplaats als er enkele Duitse soldaten op het erf verschijnen. Sien en Gerard zien de Duitsers het erf opkomen. Vlak bij de moestuin blijven de twee Duitse soldaten staan. Een van hen zet zijn geweer tegen een paal, begint een sigaret te rollen en steekt die vervolgens op. Gerard en Sien kijken vanuit de keuken, die uitziet op de moestuin, gespannen naar dit tafereel.

Hans heeft nog nooit zolang in zijn donkere schuilplaats gezeten. Hij wordt toch wat ongeduldig. Voorzichtig duwt hij zelf de plaat die over zijn schuilplaats ligt aan één kant iets omhoog. Er valt wat zand naar binnen. De adem stukt in zijn keel. Hij kijkt met ingehouden adem tegen de hakken van een Duitse soldaat, die met zijn rug naar hem toe staat. Hij heeft kennelijk net als zijn maatje geen aandacht voor zijn omgeving. Met ingehouden adem laat Hans heel voorzichtig de plaat weer terugzakken. Omdat hij de plaat iets heeft opgetild om te kijken is het patroon van het aangeharkte zand natuurlijk wel wat verstoord. Maar dat lijkt niet op te vallen bij de Duitsers.

Wie zou nu ook op zo'n plek, midden in een aangeharkte moestuin ook iemand verwachten die zich daar in de grond heeft verstopt. Als de sigaret op is pakt de Duitser zijn geweer op en verdwijnt samen met zijn maat van het erf.

Ook al is de oorlog voorbij, de schaarste aan goederen en geregleerde distributie blijft voorlopig nog wel een tijd bestaan. Maar dat heeft nu wel een andere lading gekregen.

Niet meer een systeem waarvan in

Goormatenweg met de Dinkelbrug.

Ruim een half jaar nadat Hans was ondergedoken komt er een einde aan de oorlog. Als de vreugde en opluchting over de bevrijding weer wat is weggeëbd kan het gewone leven weer worden opgepakt. Dan blijkt ook de zorg om ontdekking van het illegaal geslachte varken voor niets te zijn geweest. Want de administratie van de veestapel is in de oorlogsjaren verre van optimaal geweest. (al dan niet bewust ontstaan). Niemand heeft dat varken in de administratie en dus ook niet bij een latere controle gemist.

oorlogstijd door de Duitsers misbruik werd gemaakt om mensen te controleren en uit te sluiten, maar nu enkel en alleen om een zo goed mogelijke verdeling van de schaarse producten mogelijk te houden.

Hans keert na de oorlog terug naar zijn ouders in Glane en pakt zijn gewone leven weer op. Maar de onderduikperiode heeft er wel toe geleid dat Gerard, Sien en Hans voor de rest van hun leven een bijzondere band met elkaar hebben gehouden. □

ZWERFTOCHT DOOR EEN SMOKKELPARADIJS, AAN ZIJN BERM WORDT OVERDINKEL RIJK

*Overdinkel, waar de nacht tot dag wordt, het leeft van sluip-
tochten in de grenstrook.*

*"Zwerftocht door een smokkelparadijs"
(van een specialen verslaggever).
TROUW, september 1946.*

In Overdinkel is het elken dag Zondag. Wanneer de fluittoon van de textielfabrieken over Twente klinkt, als een roepstem van den arbeid, draaien tientallen mannen in Overdinkel, die in de zon voor de grauwe huizen staan, een nieuwe sigaret en kijken schijnbaar onverschillig over de kronkelende zandpaden, die dit grensgebied van bosch, heide en hier en daar een strook bouwland, doorsnijden. In dit Overijselsche dorp aan de Deutsche grens tiert de smokkelhandel.

De uitspraak: "In Overdinkel wordt niet gewerkt maar gesmokkeld" is niet zoo heel ver bezijden de waarheid. De dagen zijn er rustig, al voelt men de spanning die over dit land ligt. De kommiezen verrichten er hun rusteloze speurtochten, zij vormen de mannen van de eerste linie, achter hen patrouilleeren de mannen van de Grenswacht. Zij doen dienst als de zeef die velen opvangt die door de mazen van het net glippen. Zij liggen in boschjes, gluren

langs de struiken en schaduwen be-
ruchte figuren uit deze landstreek, die
schatten verdienen aan het onuitroe-
bare kwaad, dat zijn stempel zet op
ieder grensgebied: het smokkelen!

Als de nacht valt...

Vele huizen van Overdinkel zijn knoop-
punten in het smokkel-
net. Hun bewoners,
wier dagtaak niet is als
die van een ander, kun-
nen zich de weelde
permitteren van een
onbezorgd leventje.
Maar wanneer de
nacht valt, wanneer de
beschermende duister-
nis dit sterk geacciden-

teerde terrein tot een waren doolhof
maakt, dan lééft Overdinkel op, dan
schieten lichtsignalen naar den zwarten
hemel, dan klinken schoten, dichtbij en
veraf, dan schuifelt de smokkelaar over
de smalle, verscholen paadjes, we-
tende, dat aan de andere zijde van de
grens zijn komst met ongeduld wordt
verbeid. En in het langgerekte dorp,
met zijn brokkeligen macadamweg,
wordt de nacht een dag. Om drie uur in
den morgen branden er meer lichten in
de huizen dan in de avonduren. Over-
dinkel smokkelt en zijn bewoners willen

**Overdinkel smokkelt
en zijn bewoners
willen het weten.**

het weten. De aloude strijd is daar na dezen oorlog meer dan ooit ontbrand, vooral nu, omdat het Duitsche volk hongert en gretig uitziet naar de koffie, die in onwaarschijnlijke hoeveelheden en op de meest ongedachte wijze de grens passeert, omdat de Duitschers verlangend uitzien naar meel en sigaretten en graag auto's en motorrijwiel en ruilen.....! Overdinkel smokkelt met een intensiteit, die in heel Twente be-

verwonderd zijn, evenals de boer, die tijdens het middernachtelijk uur in zijn wei paaltjes zat te schilderen. Dat kon, want het is zijn wei en Nederlandsch grondgebied. Op enkele meters van zijn erf loopt een droge sloot, waar een smokkelaar wellicht wacht op de gelegenheid kostbaar goed op het land van den boer te gooien. Hermetisch sluiten kan men de grens niet. Een ieder weet dat, de smokkelaar, die het „vak" van

De slagboom aan de Nederlandsch-Duitsche grens vormt thans meer dan ooit de zichtbare scheiding tusschen twee werelden.

kend is. Zijn bewoners zitten 's nachts in de dakgoot en speuren met verrekijkers in het rond; zij slenteren quasi onverschillig naar de grensstrook of sluipen langs de binnenweggetjes, de zandpaadjes, over de boerenerven, langs de bedding van de Rührenbergerbeek. Soms gaan de voorloopers voorop. Zij zijn de argelooze nachtelijke wandelaars, die bij hun aanhouding slechts

zijn vader en grootvader leerde, in de eerste plaats.

Stroom van koffie

Gezien de groote hoeveelheden koffie, die er naar Duitschland worden gesmokkeld, zouden de grenspalen omgeven moeten zijn met den sterken geur van dit genotmiddel, want het is ontstellend zooveel koffie er uit alle delen

van ons land naar de provincies Westfalen en Hannover wordt gesmokkeld. De Duitsers zijn wild op koffie; ze ruilen er de meest waardevolle dingen voor. Vraagt men den kommiezen en de Grenswacht, waar de koffie vandaan komt, dan haalt men zijn schouders op. Men staat voor een raadsel. Ervaren kommiezen, die de smokkelaars en de streek op hun duimpje kennen, begrijpen niet hoe zwart-Nederland deze fel betwiste koffie opbrengt. In Duitschland gaat de koffie, die aan de Nederlandsche consumptie wordt onttrokken, tot diep het land in. En de Duitser drinkt er zijn Tasse dubbel zwarte koffie, die uit Nederland komt, waar men het weer zoo goed heeft. Immers: Nederland is onuitputtelijk, dat was het voor den oorlog en dat is het opnieuw!

Aan den Duitschen kant

De Duitse grensbeambten loopen veelal in militaire uniformen. Op de pet ontbreekt het hakenkruis. Zij maken graag een praatje met de kommiezen. Deze Duitsers zijn de vriendelijkheid in eigen persoon. Hun houding is een en al bereidwilligheid. Zij moeten het smokkelen tegengaan. Zoo luidt de theorie. Maar aan de andere grens is de theorie al sinds jaar en dag onder den voet geloopt door de practijk. En nu zeer in het bijzonder want welke Zollbeamte doet niet een oogje dicht, wanneer voedsel zijn land binnenkomt? Deze vorm van illegaal verkeer is een dienst aan zijn land. Van Duitsch standpunt bezien is dit een vorm van voortreffelijk illegaal handelsverkeer. Daarom is hij niet zoo fel als de Nederlandsche kommies en de in battledress

Hoogconjunctuur aan den Dubbelen Weg. Zoo was de situatie, toen de grenscontrole nog niet verscherpt was. Op de grenslijn, de droge sloot, zitten Nederlanders en Duitschers tegenover elkaar en ruilen naar hartelust.

gekleede Grenswacht die tot voor kort met filialen van bekende levensmiddelenbedrijven kon wedijveren, gezien de voorraden, die dagelijks in beslag werden genomen.

Dubbel spel op den Dubbelen Weg

Voordat de grenscontrole in Overdinkel verscherpt was vormde de z.g.n. Dubbele Weg van dit Overijselsche grensdorp een afschaduwing van den boulevard van Scheveningen, zij het dan, dat de Overdinkelnaren qua kleding mochten verschillen van de strandbezoekers. Het was druk op dezen zandweg. Over zijn midden, parallel aan de vervallen huizenrij, loopt de grens in den vorm van een droge sloot van nog geen meter breed. En tusschen de struiken op Duitsch gebied wachtten de Duitschers, mannen, vrouwen en kinderen, vaak familieleden van Overdinkelsche families. Tasschen en pakken, balen en manden vlogen op onverwachte oogenblikken over de grens, naar Duitschland, het land waar thans alles welkom is ! De Dubbele Weg is een der hartaders van het smokkelverkeer in Twente. De man, in zijn sjofele kleding, die achtere-loos over een hek leunt, is de bezitter van een prachtige motorfiets. Vier, zes motorfietsen ronken over den Dubbelen Weg. Het zand stuift hoog op, de kommiezen moeten het hoofd om-draaien. Overdinkelnars, die vroeger nog geen fiets bezaten, rijden nu als vorsten rond. Niet voor niets spreekt

Overdinkelnars, die vroeger nog geen fiets bezaten, rijden nu als vorsten rond.

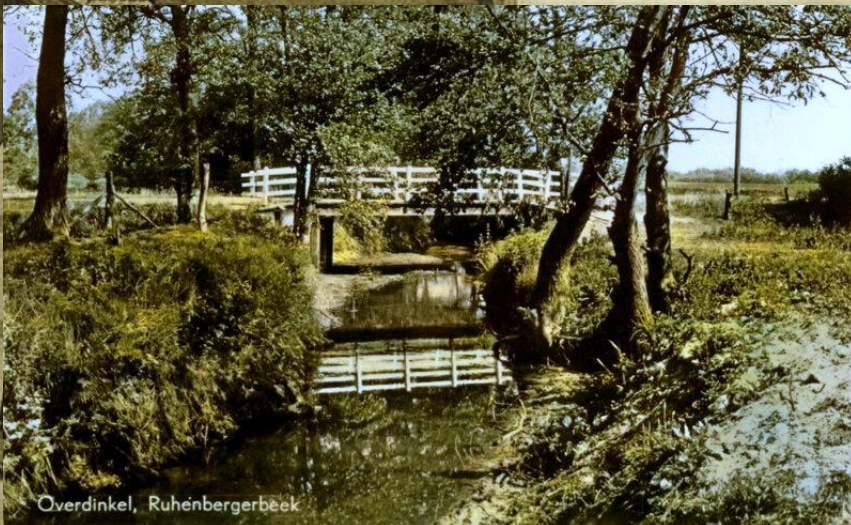
men in dit ruige land van de koningin van Overdinkel en den koning van het Tiekeveen, figuren, om wier welvaart een geheimzinnig waas hangt.

Kinderen doen mee

Duitsche kinderen, op bloote voeten, niet zoo bleek en hongerig meer als een jaar geleden, trippelen -schijnbaar onbezorgd in hun spel- van Duitschland naar Nederland. Zij doen het overdag en 's nachts. Ze smokkelen mee en brengen niet het geringste aantal goederen naar Duitschland. De grens is lang en grillig. Opschietende struiken bijna overal, daarbij dicht geboomte, greppels en kuilen. Twee stappen en het doel is bereikt. Slechts het betrappen op heeterdaad is afdoende. De smokkelaar weet precies, wanneer hij strafbaar is. De jarenlange strijd tegen de handhavers van de wet heeft hem sluw gemaakt. De strook van vijfhonderd meter verboden gebied vormt een moeilijkheid en voor de smokkelaars, en voor de personen die illegaal de grens trachten te overschrijden. Wie zich in deze strook bevindt, wordt aangehouden en wie zich niet afdoende kan legitimeren wordt verwijderd. Bewoners van deze strook, die zich bij herhaling aan smokkelen schuldig maken, kunnen uit het grensgebied worden verwijderd. "Daar", zegt de kommie, die naast mij voortloopt over den mulden zandweg, "daar", in die boerderij, leeft het geheele gezin van den smokkelhandel.

NOTARISKANTOOR
POPPINGHAUS

Overdinkel, Ruhénbergerbeek

met het oog op de toekomst

Huis & Hypotheek

Familie & Relatie

Bedrijf & Beroep

Agrarisch

Langenkamp 9 - Losser - 053 538 3777 - www.poppinghaus.nl

En in dat groote huis aan de overzijde van den macadamweg, Duitsch gebied, zit een Duitscher, die bij het bombardement van Rotterdam als parachutist naar omlaag is gesprongen. Hij smokkelt maar wanneer hij op Nederlandsch gebied komt en we krijgen onze kans. . . .!" Kinderen, jongetjes en meisjes, komen uit het huis. Ze kijken naar ons en komen nieuwsgierig naderbij. Ze staan op Nederlandsch gebied. Tien meter verder wijkt de grens van den macadam weg af en loopt evenwijdig aan een karrespoor. Ginds is de ruïne van de brug over de Rùhenbergerbeek; op den achtergrond ligt het Rùhenbergerbosch, dicht en donker, paradijs voor smokkelaars.

Landbouwmachines

In het Oosten heef men kostbare landbouwmachines, waardevolle objecten voor den smokkel. Moeilijk transport? Ten deele. Wanneer het donker is rijden rappe handen de machine tot vlak aan de grens, een kabel wordt naar Nederland geslingerd, een kwestie van enkele meters. Dan wacht men op een gunstig tijdstip, waarop Nederlandsche handen de machine over de grens trekken. Rustig laat men haar enkele meters op Nederlandsch grondgebied staan. Wanneer de dag is aangebroken, schuifelt een streekbewoner kalm naderbij en neemt de machine mee. Er is geen haan, die er naar kraait, want zij stond op Nederlandsch gebied. En de kommiezen namen zich voor, deze nederlaag te wreken. Dien nacht hadden zij in den verkeerden greppel gepost, maar zij verstaan, evenals de tegenstander, de oude wijsheid die zegt,

“dat de kruik net zoo lang te water gaat....” Grenscontroleurs en dorpelingen groeten elkaar vriendelijk. Waarom zou men niet? Beiden leiden het leven van avontuur; dat verbindt hen. De kommiezen weten, dat er een cafétje is waar vele draden van smokkelhandel samenkomen, zij weten, dat eenvoudige lieden duizenden guldens verdienen. Overdinkel schaamt zich niet voor zijn reputatie, integendeel, het is verheugd, dat deze na-oorlogsche periode het bedrijf der verborgen transacties zoovele mogelijkheden biedt.

Jas met koffie

Het zijn niet altijd de zware jongens, die met “pungels” op den schouder, over de smokkelpaadjes gaan en als hazen wegschieten, wanneer geschoten wordt. Ook op klaarlichten dag smokkelt Overdinkel. Daar is de man met de regenjas. Hij fietst als een toerist over de wegen en bewondert het natuurschoon van de streek. Hij wordt aangehouden en gefouilleerd. Welneen, smokkelen doet hij niet. Totdat men in de dichtgenaaide mouwen van zijn regenjas een voorraad koffie vindt. De man van Overdinkel, hij kon ook komen van Glane, Glanerbrug of Dene-kamp, glimlacht en gaat mee. Hij is gesnapt en betaalt de boete. “Tot ziens”, zegt hij opgewekt tegen de mannen, die hem aanhielden. Ditmaal mislukte zijn duistere missie, maar morgen slaagt ze en wellicht overmorgen ook. Het smokkelen is een te schoone vorm van geldverdienen, dan dat men het zou laten.

Mensen smokkelen levensgeluk maar de grenswacht is onverbiddelijk

Indien de vuren houten wanden van het eenvoudige grenswachtkantoor op dat landelijke kruispunt In Overdinkel konden spreken, dan zouden zij verhalen van het menselijk leed in vele schakeeringen van de tragedie, die de erfenis van den oorlog in het leven van velen heeft gebracht. Wanhoop, verloren illusies, vertwijfeling en doffe berusting, zij vergezellen de mensen, die illegaal de grens overschrijden of dit pogen te doen en gepakt worden. De mannen van het peloton der grensbewaking zijn meedoogenloos: zij stellen er een eer in, de "tweede linie" te zijn en zorgen er voor, dat geen ongewenste elementen Nederland binnendringen.

De autobus naar Enschedé stopt telkenmale voor het onaanzienlijke kantoor van de grenswacht, dat in de serre van een verveloos café is ondergebracht. En daar controleeren de geüniformeerde manschappen de passagiers op papieren. En velen, die reeds een zucht van verlichting hebben geslaakt, toen zij de bus binnenstapten, worden, met het land van belofte in zicht, gearresteerd. "Een SS-er en een meisje, dat vrijwillig had dienstgenomen bij het Deutsche Roode Kruis, haalden wij op deze manier uit de autobus", vertelt de sergeant mij. "En dit is de vangst van den afgevoeren nacht". Hij wijst op een opgeschoten jongen en een meisje, die uit de Russische zone zijn gevlucht en beiden hun misnoegen uitspreken over het leven in het meest besproken gebied van bezet Duitsland.

Nachtelijke tocht

De jongeman was op weg naar Den Helder. Honderden kilometers had hij meegereden op den buffer van een trein. Voor de Nederlandsche grens was hij er afgesprongen, had het Nederlandsche meisje ontmoet, dat onder de Russen op het land had gewerkt en tezamen waren zij den nachtelijken zwerftocht begonnen over de slingerende zandwegen en smalle heidepaadjes. Zij hadden geen papieren in hun bezit. "Er zijn nog heel veel Nederlanders in de Russische zone" zegt de jongeman, die verlangend is naar den kop van Noord-Holland. Het meisje dat hooge laarzen draagt en met een Duitsch accent spreekt, vertelt van den trek die er is naar de Amerikaansche en Engelsche zone en hoe vele Duitschers "zwart" deze zones probeeren te bereiken.

De dubbele weg in Overdinkel is niet alleen het toneel van smokkeltochten met koffie en dergelijke zaken, hij vormt ook de scheiding waarover mensen hun levensgeluk in Nederland trachten te verwerven.

Zoo vertellen deze jonge mensen, die aanmerkelijk ouder zijn dan hun persoonsbewijs zou kunnen aanwijzen, als zij dat zouden bezitten, de geschiedenis van hun leven. Zij bezitten echter geen enkel papier en daarom is er het Veiligheidsdetachement, een soort Nationale Veiligheid aan de grens. Het kunnen verkeerde elementen zijn.

Kleine tragedies

“Als ik schrijven kon, zou ik boeken kunnen schrijven over het leven van de mensen, die voor mijn bureau hebben gezeten op dien stoel, waarop U thans zit”, zegt de sergeant en zijn blauwe oogen lichten als roept hij alles,

wat zich tusschen deze vier wanden afspeelde, terug in zijn herinnering.

Nu hoor ik niet over koffie, tabak en linnengoed spreken, maar over mensen, die hun leven, hun geluk over de grens willen smokkelen. Vrouwen, die naar haar mannen willen, mannen, die verlangen naar hun echtgenooten, kinderen, die vragen naar hun vader of moeder.

Vaak loopt door dezen eenvoudigen post van Overdinkel de scheidslijn, die huwelijken deelt. Hier passeert het menselijke leed de revue. Duitschers, getrouwd met Nederlandsche vrouwen, moeten terugkeeren, wanneer zij niet de Nederlandsche nationaliteit bezitten, ook al voelen zij niets voor hun

vaderland. En de vrouwen en kinderen in Nederland geboren en getogen moeten mee naar het vijandige Duitsland, waar men tegen deze vaak goede Duitsers zegt: "Jij bent een van degenen, door wier schuld wij den oorlog hebben verloren... !" Er komen mensen, die papieren kunnen overleggen, waaruit blijkt, dat zij de Nederlandsche zaak meer hebben gediend dan vele Nederlanders, doch zij moeten onherroepelijk terug. In het jongste verleden werden personen, die illegaal de Duitse grens in Nederlandsche richting waren overschreden in Duitse gevangenissen opgesloten op last van de Engelsche autoriteiten. Duitsers waren met het toezicht belast en konden achter zware muren hun machtswellust nog eens op die "dumme Holländer" botvieren. "Een Nederlandsche knaap, dien ik aan de Engelschen heb moeten uitleveren en twee maanden opgesloten heeft gezeten, zag er verschrikkelijk uit, toen ik hem later ontmoette", vertelt de sergeant van Overdinkel. Aan dezen wantoestand is inmiddels een einde gemaakt. Duitsers mogen niet meer als bewakers van Nederlandsche delinquenten optreden.

Grenswacht verdwijnt

Enkele kleine onderdelen van de Grenswacht verrichten nog diensten aan de Oostelijke grens van Nederland. Met ingang van November a.s. zal dit legeronderdeel volledig zijn geliquideerd. In het Oosten des lands hebben deze grenswachters voortreffelijk werk verricht, niettegenstaande een zekere rivaliteit met de kommiezen die in normale tijden uitsluitend in het grensgebied optreden, waarneembaar was.

Vierhonderd en vijftig man van de grenstroepen worden thans in Den Haag opgeleid, om te zijner tijd naar West-Indië te vertrekken, waar zij politiediensten zullen verrichten. In den beginne had de Grenswacht, evenals de Gezagstroepen, een slechten naam, doch na de selectie was haar bestaan alleszins gerechtvaardigd en heeft zij er zeker toe meegewerkt, de mazen van het net, dat over elke grens ligt, te vernauwen. □

Over Trouw:

Dagblad Trouw werd voor het eerst verspreid op 18 februari 1943 als illegale krant onder de naam Oranje-Bode. De krant was het initiatief van een groep orthodox-protestantse verzetsmensen, waarvan enkelen actief waren geweest voor het illegale blad Vrij Nederland (1940). Een van de oprichters was Wim Speelman. Hij werd in augustus 1944 samen met 130 anderen door de Duitsers opgepakt en gedood. Tot aan de bevrijding in mei 1945 had Trouw een oplage van ruim 250.000 exemplaren. Tijdens de oorlog hielpen zowel katholieken, als hervormden en humanisten mee om de krant in heel Nederland te verspreiden. Iedereen ging er vanuit dat Trouw na de oorlog een algemene krant zou worden. Na de oorlog werd het een krant voor Gereformeerden in Nederland en de bijbehorende politieke partij Anti-Revolutionaire Partij (ARP).

'Kinderen in de pastorie in Losser' (2)

Georg van Slageren

Een goede vriend waarschuwde altijd dat de Jappen hen bedreigden, men vond hem een 'zwartkijker'.

Inleiding

Van 5 maart 1905 tot 1 maart 1942 was Victor Emile Schaefer (geb. 1876 in Luxemburg) predikant van de Hervormde Gemeente Losser. Hij was getrouwd met Johanna Margaretha Cornelia den Hartog (geb. 1878 te Valburg).

Het echtpaar kreeg zes kinderen. Eerst drie jongens en daarna drie meisjes. Over die kinderen en hun ouders gaat een boek met de titel "Kinderen in de pastorie". Dat boek is in 2021 verschenen en ik maakte daar melding van in Oet Dorp en Marke 2022-1. Dat deed ik met het levensverhaal van Niels (geb. 1906), de oudste zoon. Ik schreef toen dat ik ook aan andere verhalen uit het boek nog eens aandacht hoopte te besteden. 'De verhalen geven vaak een prachtig beeld van Losser in die tijd'.

Voor een volgend verhaal had ik niet direct Victor Emil (geb. 1909), de derde zoon, voor ogen.

Kort geleden werd ik echter door mederedacteur Andries Kuperus verrast met een artikel uit De Sumatra Post (!!) van 17 april 1941.

4de JAARGANG. NUMMER 87

ABONNEMENT PER KWARTAAL
Medan: f 6.25 - Ned.-Indië: f 7.50
Buiteland: f 11.25

De Sumatra Post

Advertentie per regel f 0.35
minimum 10 regels. Plaatting binnen-
zijde eerste blad f 0.70 per regel.

Donderdag 17 April 1941

Uitgave: N.V. Boekhandel en Drukkerij
Hoofdredacteur: A. P. A. A. BESHARD

v. h. VAREKAMP & Co. — MEDAN
Redactie en Administratie: Telefoon 1600

Dit nummer bestaat uit drie bladen

GRIEKENLAND:

De Duitsers nog niet door de linies gebroken

Zij drongen wel West-Macedonië binnen

GRIEKEN EN BRITTEN STAAN PAL

Athene, 16 April (Aneta Reuter). Het Ministerie van Oorlog heeft verklaard dat op 15 April vierentwintig vijandelijke vliegtuigen boven Grieksch gebied verspreid zijn diege luchtverkeering en door afschieten. Een sommigen van het Britsche Ministerie van Oorlog meldt: „Er is geen bevestiging van het Grieksch of Britsch legerverlies in Griekschland“.

JOEGOSLAVIE:

Geen georganiseerde

Wat zal Turkije doen?

Berlijn, 16 April (Aneta United Press). In buitenlandse diplomatieke kringen verhoort dat Von Papen eind deze of begin volgende week in Berlijn arriveert om rapport uit te brengen over de ontwikkelingen in Turkije.

Het Luftwaffe zeer actief

EEN GEHEEL CONVOOI naar den zeebodem gejaagd

Groot Britsch succes in de Middellandsche Zee

Londen, 16 April (Aneta-Reuter). Een geheel vijandelijk convoi, bestaande uit vijf voorradenschepen, geëscorteerd door drie destroyers, uit Sicilië opweg naar Tripoli, werd in den afgelopen nacht door Britsche vloot eenheden tot zinken gebracht. De Admiraliteit meldt, dat twee voorradenschepen waren van ongeveer 5000 tons, zwaar beladen met transportauto's. Deze schepen zijn gezonken.

Het derde schip was een munitie-schip van ongeveer 4000 tons, dat opgeblazen werd met een hevige ontploffing.

De andere twee schepen, van ongeveer 3000 tons, werden eveneens opgeblazen.

Het convoi werd afgevoerd door den Italiaansen

Andries struint praktisch onafgebroken het internet af naar Nederlandstalige kranten die gedigitaliseerd zijn. Hij zoekt dan vaak op ‘Losser’ en komt soms zeer verrassende dingen tegen. Zoals dit bericht in die Sumatraanse krant:

DE STEM DER WRAKE. Booze geluiden achter dunne muren. Predikant doelwit van Hunnenhaat eener weduwe.

Het artikel gaat over een rechtszaak

Op een dag toen hun zoontje middenoorontsteking had en veel hilde barstte de bom.

“Laat dat kind z’n bek houden!” zoo weerklonk het als onweersgerommel uit een tragedie van Sophokles. Ds. Schaefer, die tot op dezen dag nooit gereageerd had, begaf zich nu naar het achtererf van zijn woning om de onvriendelijke buurvrouw over de pagge¹ heen te zeggen dat zijn kind ziek was. “Het kan me niks

“Mevrouw, nu moet u eens goed naar me luisteren. Het klinkt misschien hard, maar u bent een klein beetje abnormaal.”

tegen een Indische dame die zich moest verantwoorden voor belediging van haar burens, de legerpredikant ds. V.E. Schaefer en diens echtgenote. De beklagde, de buurvrouw van de familie Schaefer, beschouwde hen als een Duits gezin en gaf voortdurend hardop uiting aan haar haatgevoelens jegens **Duitsers**. Het was natuurlijk zeer onaangenaam deze stem der wrake voortdurend op de achtergrond van het gezinsleven te moeten horen.

Het echtpaar had er al wel eens over gedacht om te gaan verhuizen, maar dat doe je niet zo gauw als het huis waarin je woont verder goed bevalt.

schelen, dat dat mormel ziek is. Het moet nu maar eens uit zijn met dat kabaal”, repliceerde de weduwe.

Op een vraag van de rechter hoe zij erbij was gekomen dat haar burens Duitsers zouden zijn antwoordde zij dat ze dat in de krant had gelezen. De rechter vindt dat ze had kunnen weten dat het in dat geval om een broer van de predikant ging²: ***U had het kunnen uitzoeken. De heer Schaefer is geboren te Losser, mevrouw Schaefer-de Balbian Verster in Amsterdam. Wilt u het nog Hollandscher hebben?*** En zo gaat dat nog een poosje door in het verslag

¹ ‘Pagge’ is Maleis voor omheining of haag.

² Die broer was Niels Schaefer. Lees het hele verhaal over Niels in ODenM 2022/1

van de zitting van de landrechter te Batavia.

Om dat lange verhaal wat korter te maken eindig ik met de uitspraak van de rechter: **“Mevrouw, nu moet u eens goed naar me luisteren. Het klinkt misschien hard, maar u bent een klein beetje abnormaal. Toch bent u het niet zoo, dat u niet weet wat u zegt, en dus blijft u verantwoordelijk voor uw woorden. Ik raad u ernstig aan wat beter op uw mond te passen. Ik zal nu met uw eigenaardigheid als verzachtende omstandigheid rekening houden, en ik veroordeel u tot een week gevangenisstraf voorwaardelijk, met een proeftijd van een jaar.”**

Meer over Emil Schaefer

Emil werd geboren in 1909 en is kennelijk genoemd naar zijn vader (Victor Emile) of naar diens een jaar eerder geboren broertje met dezelfde naam, dat in 1875 was geboren en niet ouder dan een jaar werd. Alleen is de officiële naam Victor Emil en de roepnaam Emil. In het vervolg van dit artikel noem ik hem Emil of de dominee.

Emil en Niels moesten tot hun onge-

Vader Victor Emile Schaefer, predikant in Losser van 1905 tot 1942.

noegen na de lagere school eerst naar de Mulo, voordat ze naar het Gymnasium mochten. De Mulo was gratis en dat was een belangrijk aspect. Hoewel Emil later theologie ging studeren is niet bekend of hij in zijn jeugd (anders dan Niels) ook hun vader heeft geholpen bij het

Bruiloft Emil en Florie in Amsterdam, 10 september 1936.

kerkelijk werk. Tijdens zijn studietijd in Utrecht heeft Emil het niet erg breed, maar hij baart wel opzien als hij voor het eerst met zijn latere vrouw in Losser komt:

Florentia (Flor) de Balbian Verster is geboren op 17 juli 1917 in Amsterdam.

Florentia de Balbian Verster (geb. 1917), een stadsmeisje van de tooneelschool, met lippenstift en hoge

hakken. Ze trouwen in 1936. Emil is na zijn studie negen maanden hulp-prediker in Amsterdam. Hij vindt in Nederland geen werk en daarom neemt hij een beroep aan als predikant in Nederlands-Indië. Emil en Flor reizen in 1936 naar Indië met dezelfde boot - De Marnix - als broer Niels en zijn vrouw Frieda.

In Batavia wordt Emil eerst bijgeschoold. Na enkele maanden wordt hij overgeplaatst naar Kediri op Oost-Java. In 1940, kort na de geboorte van hun tweede kind, keren ze weer terug naar Batavia. Flor schrijft 'na 50 jaar' over die periode in Batavia als een 'onbezorgde en vrolijke tijd'. Een goede vriend waarschuwde altijd dat de Jappen hen bedreigden, men vond hem een 'zwartkijker'.

Ontmoeting in Ned. Indië. V.l.n.r. Emil met (zoon) Jan-Frans, Niels met (dochter) Ineke en Flor met (dochter) Joke.

Vier maal Emil(e), 3 generaties.

Toen Nederland door de Duitsers werd bezet vroeg het kerkbestuur de dominee om legerpredikant te worden. Voor Emil begon een nieuw leven, hij kreeg een training, werd afwisselend in Bandung en Batavia gestationeerd en vloog naar afgelegen vliegbases.

Op 7 december 1941 werd Pearl Harbour door de Jappen gebombardeerd en verklaarde ook de Nederlandse regering de oorlog aan Japan. Emil trok met de troepen mee in de omgeving van Cheribon. Heel spoedig trokken de KNIL-troepen zich terug op Bandung.

Nadat Japan in 1942 Indië was binnengevallen ging het contact tussen Emil en Flor (en de drie kinderen) verloren. En ook de familie in Nederland wist niet waar Niels, Emil en hun gezinnen waren en of ze nog leefden.

Flor en de kinderen werden opgenomen in zogenaamde 'beschermingskampen' en kwamen uiteindelijk terecht in kamp Tjideng bij Batavia. Militairen werden ondergebracht in krijgsgevangenkampen. Emil komt via Tjimahi, Soerabaja, en Batavia ten slotte terecht in Singapore. Hij wordt gevraagd daar als predikant te blijven in een groot hospitaal-kamp met 2000 patiënten.

Emil en Flor en de kinderen overleven de oorlog en komen in 1946 met verlof naar Nederland. Emil ging al vrij snel weer terug omdat hij vindt dat hij bij de manschappen van het KNIL moet zijn. Het was de tijd van de politionele acties met veel spanningen. Flor reist met de kinderen in 1947 terug naar Indonesië. Maar het oude Nederlands-Indië waar ze voor de oorlog met zoveel plezier gewoond hadden bestond niet meer. In 1950 besluiten ze definitief terug te gaan naar Nederland en hun leven daar weer op te bouwen. Via Amersfoort (hulpprediker) en Hemmen (in de Overbetuwe).

In latere jaren schreef de dominee nog een proefschrift over Luther maar maakte dat niet af toen hij na 10 jaar in 1960 werd 'beroepen' als predikant in Huizen (NH). Hij werd er de 'bouwpastoor' van de in 1968 geopende 'Goede Herderkerk'. □

[Lees daarover meer aan het eind van 'Kinderen in de pastorie in Losser'\(1\) in Oet Dorp en Marke 2022/1.](#)

De verhalen van mijn vader (en van mijzelf)

André van Aarsen is een actief lid van de Historische kring. Hij bewaart veel herinneringen aan zijn jeugd in Overdinkel. Een aantal van die herinneringen heeft hij aan het papier toevertrouwd onder de titel 'De verhalen van mijn vader (en van mijzelf)'. Hieronder kunt zijn eerste verhaal lezen.

“ée pleer'n as ne zandzak bie de weg daal”

André van Aarsen

Mijn (voor)ouders

Mijn vader [Harm van Aarsen](#) vertelde graag over wat hem was overkomen in zijn leven. Let wel, eigenlijk altijd de leuke verhalen. Ongetwijfeld zijn er ook heel veel vervelende dingen gebeurd maar daar hoorde je hem niet vaak over.

Mijn vader werd op 8 september 1917 geboren als zoon van [Andries van Aarsen](#) en Hilligje Kok. Het was een groot gezin van dertien kinderen. Drie van hen werden doodgeboren, één kind overleed toen het ongeveer een jaar was. Toen mijn grootvader later een paar schapen hield, ontving hij ooit van de schapenhoudersbond een brief met als aanhef "Waarde fokvriend". Gezien de omvang van het gezin gaf dit aanleiding tot menig grijnzende opmerking bij vrienden en familie!

Mijn grootvader (1881) kwam uit Ter Idzard, een dorp in Friesland. Zijn familie trok, aangelokt door de textiel, vanuit Weststellingwerf in 1892 naar Gronau. Daar was in de textiel fabrieken een

goede boterham te verdienen. Het gezin van mijn overgrootvader ging wonen in

de buurtschap Piepenpohl, gelegen aan de weg naar Ochtrup, toen nog Kirchspiel (gemeente) Epe. Opa bezocht de lagere

school bij de toenmalige Schlossplatz (thans Kurt Schumacherplatz).

Mijn overgrootmoeder Leentje Oosterkamp overleed al op veertigjarige leeftijd. Opa was toen 14. Het gezin verhuisde daarna naar 'Heerbuerken' dicht bij het klooster 'Mariavlucht op Duits gebied bij Glane.

Mijn grootmoeder Hilligje kwam, eveneens aangelokt door een betere toekomst in Twente, vanuit de Tippe bij Dedemsvaart waar zij geboren was. Zij werkte eerst bij Wasserij Robers in Enschede en ging daarna werken als huishoudelijke hulp in Overdinkel.

Mijn grootvader Andries leert Hilligje kennen als zij in het huishouden van de familie Knol in Overdinkel werkzaam is.

Mijn Opoe en tantes Van Aarsen voor het huis aan de Lakerinksweg. Achterste rij v.l.n.r. Ge (Geertje) Hillie, Marie. Daaronder Riek, mijn Opoe Hilligje, Dinie.

Ze trouwen in 1902. Mijn grootvader zit in die tijd in militaire dienst bij de vestingartillerie rond Utrecht, de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Al vóór het huwelijk wordt in 1902 mijn tante Leentje geboren. Het gezin gaat wonen op het Tiekerveen, op Nederlands grondgebied dus. In 1912, zo gaat het verhaal van mijn vader, wil mijn grootvader wat verdienen met zogeheten 'strijkgelden'. Dat is een geld dat men kan verdienen door het opstuwen van de koopsom van onroerend goed bij een openbare verkoping. Dat is echter niet zonder gevaar. Mijn grootvader ondervond dat aan den lijve. Bij de uiteindelijke afslag werd het door mijn

grootvader geboden bedrag niet overboden en bleef hij aan het huis 'vastzitten'. Zo kwam het huis 'Op de Bult', O 517, thans Lakerinksweg 5/5a, eigenlijk ongewild in de familie. Dat gaf nogal wat strijd met opoe, maar uiteindelijk kwam de familie toch aan de Bult terecht.

Mijn vader vertelde altijd dat het huis 'Op de Bult' vroeger een bierhuis was dat door brand werd verwoest, vervolgens weer was opgebouwd, en daarna per opbod verkocht. Een verklaring voor de vraag waarom het huis per opbod verkocht werd en opa aan het huis bleef 'plakken', haal ik uit een verhaal dat ik in het archief van Delpher tegenkwam. Een bierhuishouder had zijn pand verzekerd bij een maatschappij waarvoor hij zelf ook klanten wierf. Toen het pand door brand werd verwoest en hij een claim indiende, bleek echter de maatschappij waar hij dacht te zijn verzekerd, helemaal niet te bestaan. Misschien was dit bij het gekochte huis van mijn grootvader ook het geval.

De oudste zus van mijn vader, [Leentje](#),

'Auw. Oei. Nich meer sloan Saand, wi'j goat a met.'

was ruim tien jaar ouder dan hij en kreeg verkering met een jongen uit het dorp. Na geruime tijd werd het Leentje duidelijk dat dit toch niet de ware Jacob voor haar was en zij maakte de verkering uit. De jongen echter, kon dit niet verkroppen en op een avond kwam hij samen met een paar vrienden verhaal halen.

In een aangeschoten bui gooiden zij een paar bierflessen door de ramen. Mijn grootvader vloog uit zijn bed en wilde achter de daders aan. Maar toevallig was die dag de vloer van de woonkamer keurig in de verf gezet en was in verband hiermee de klink uit de deur gehaald zo dat de weg voor de achtervol-

Helena Hendrika * 11-09-1902 te Losser
+ 02-10-1929 te Losser

ging versperd werd. De daders ontkwamen vooralsnog. Mijn grootvader was eerst van plan met een van de buurman geleend pistool zelf de daders op te brengen. Maar op aandringen van mijn grootmoeder, liet hij het inrekenen van de daders toch maar over aan de plaatselijke veldwachter, Ten Bos met de bijnaam 't Saand'. Deze wetsdienaar stond bekend om zijn 'strakke' aanpak. De vrienden van de ex van mijn tante, stonden als geduchte vechtersbazen bekend.

Daarom was de veldwachter op zijn hoede toen hij bij het huis van de fles-sengooiers kwam.

De moeder van de jongens kwam naar buiten vroeg 'wat mo'j hier?'

De Jongens riepen al 'as t Saand wat wil dan kump e maar hier!'

De veldwachter lokte de eerste broer met zachte woorden naar buiten en toen die over de drempel stapte, maakte t Saand een beweging met zijn wapenstok. De jongen hief zijn arm op in een afwerend gebaar. De veldwachter riep echter:

'Nu ook nog een dreigende beweging naar een dienaar der wet?' en met een welgemikte slag van de wapenstok werd deze broer uitgeschakeld. (*ée pleer'n as ne zandzak bie de weg daal*).

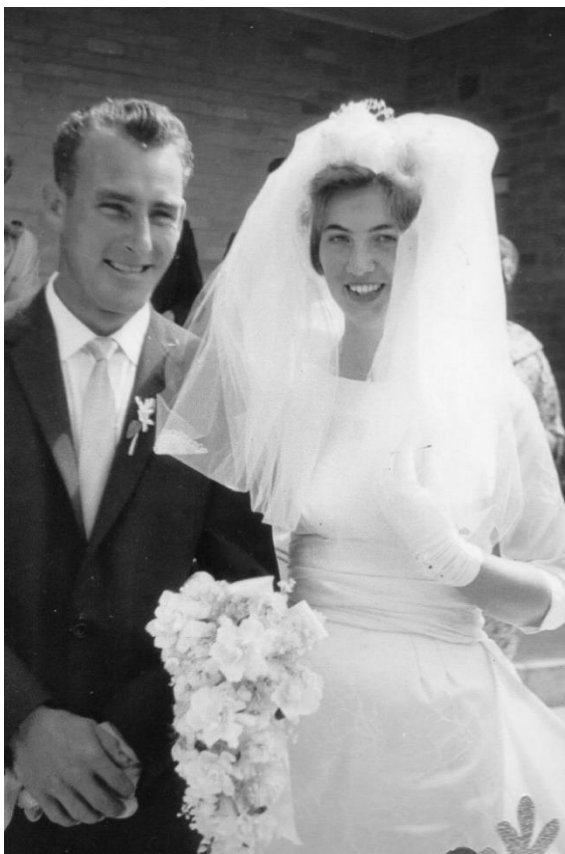
De tweede broer koos eieren voor zijn geld en ging zonder verder verzet mee. Samen met de eerste broer, nog enigszins onvast ter been, werden beiden in het donker over de heide gejaagd van de Hoofdstraat naar de Bult. Mijn vader hoorde het gezelschap al van verre aankomen. 'Auw. Oei. Nich meer sloan Saand, wij' goat a met.' Samen met mijn grootvader werd de schade opgenomen en werd afgesproken dat de broers hiervoor zouden opdraaien. Dat is ook gebeurd. De zaak is voor de rechter geweest. Een artikel hierover heb ik terug kunnen vinden. Over de opvoedkundige aanpak van de veldwachter wordt met geen woord gerept. Met verkering is het nooit meer goed gekomen. Mijn tante Leentje stierf in 1929 op 27-jarige leeftijd aan tbc. □

(Foto's: privéarchief fam. Van Aarsen)

Losser in Australië

"[Gerhardus J. Lienesch](#) (mijn vader) werd in 1933 in Losser geboren als zoon van Johannes H. Lienesch en Hermina J. Ophuis. Hij kwam in 1956 met zijn vriend Johannes Fischer naar Australië op het schip Johan van Oldenbarnevelt, waar hij zijn toekomstige vrouw Alida Admiraal ontmoette. Ze trouwden in 1961 in Bourke, NSW, Australië en kregen zes kinderen: Erica, Johannes, Michael, Marina, Rebecca en Peter. Toen mijn vader en moeder in 1964 met mij op vakantie naar Nederland gingen, werd mijn broer Johannes geboren in het huis van mijn opa en oma aan de Zwaferinksweg 1.

Mijn vader was een succesvolle aannemer, lid en voorzitter van de Rotary Club, was betrokken bij de lokale gemeenschap en werd in onze stad zeer gerespecteerd. Hij vertelde ons prachtige verhalen over zijn leven in Losser en nam ons de volgende 25 jaar mee terug naar de Zwaferinksweg om onze opa en oma, onze tantes: [Lidy Lemmink](#), Annie Derksen, Mini Boerrighter, Riet Engelbertink, en Truus Polman en hun families te ontmoeten. Toen ik in 2019 samen met mijn 2 zussen naar Losser kwam organiseerden mijn neven een familiereünie in Hotel Marktzicht. Mijn drie overgebleven tantes, Annie, Mini en Riet waren er; ook Lidy's man Gerard en al onze neven en nichten. Ik ben een paar jaar geleden begonnen met het bouwen van een kerstdorp en ik had al een windmolen, een kaasmarkt van Alkmaar (waar mijn moeder vandaan kwam) en toen

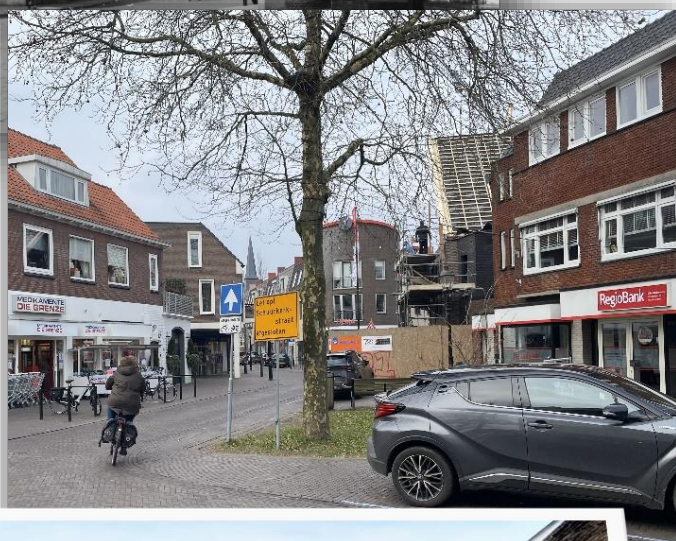

*Gerhardus Lienesch en Alida Admiraal.
1961 Trouwdag in Bourke, Australië.*

het mogelijk was om de toren van Losser te kopen, was ik erg blij om er een voor mijn dorp te krijgen. Mijn vader Gerhardus overleed in 1999 en liet 18 kleinkinderen na en nu zijn er 4 achterkleinkinderen en een 5-de is op komst - de naam Lienesch leeft voort! Wij zullen onze familiegeschiedenis altijd blijven vertellen en houden van Losser. "

Erica Rankin - Lienesch

Losser In Vroeger Tijden en Nu

Rechts de "Rode Coöperatie van de SDAP" en in het midden de Gaffel met de winkel van Lussing uit 1928 (nu de HEMA), dan kruidenier Nortkamp, dan Morshuis met meubelen, later Dijkstra elektrozaak. Links voor de meubelzaak van Donker, nu Medikamente Die Grenze en de woningen van de familie Nijmeier, (Popp'n Bets).

Kijk voor meer foto's van deze locatie op de HKL beeldbank ; [kenmerk Gaffel](#)

Nollen

JOUW AMBACHTELIJKE BAKKER
al meer dan honderd jaar dé bakkerij van Twente

ELKE MAANDAG IN LOSSER

5 BRODEN
NAAR KEUZE

LANGENKAMP 2 - LOSSER
053 888 2300 | BAKKERIJNOLLEN.NL

Gesponsord door

Rabobank

SLAGERIJ HOGEBRINK

sinds 1938 een vertrouwd adres
Gronausestraat 104 - tel. 053-5381266

**'T TREF
HUUS**

Prins Hendrikstraat 1, Overdinkel
Tel. 053-536 1850

Grand Café Smit
1810

café - restaurant - slijterij
Losser, Brinkstraat 34-36, tel. 053 5361205
e-mail: info@grandcafesmit.nl

welkoop

- De winkel voor tuin en dier
- Deskundig advies
- Dichtbij en vertrouwd
- Altijd vriendelijke en behulpzame medewerkers

Welkom bij Welkoop!
Kijk voor meer informatie op www.welkoop.nl

LOSSER Leusinkweg 1
053 - 5360777

Omdat u het beste verdient...

**SINDS
1992**
een begrip
in Twente!

TANDPROTHETISCHE PRAKTIJK

Varwijk

Expert in kunstgebitten

>> Repareren en opvullen
van uw gebit is in een
halve dag klaar

- Gebitsprothese
- implantaat / Klikgebít
- Frame / partiële prothese
- Reparatie / opvullen prothese
- Noodprotheses

Zandbreeuweg 14
7577 BZ Oldenzaal
+31 (0)541-523444

info@tpp-varwijk.nl
www.tpp-varwijk.nl

Al weer meer dan 34 jaar aan de 'Labdiek'

DRUKKERIJ JANSEN

Gronausestraat 28
7581 CG Losser
Tel. 053 - 538 80 90

info@drukkerij-jansen.nl
www.drukkerij-jansen.nl